

пак разбунило духовете на българите и разтревожило Портата и европейските кабинети като опасен и нежелан от тях признак за активизиране на българското освободително движение, нито дипломатическите комбинации и намеренията на "старите" и Н.П.Игнатиев²⁸ биха били въз-можни. С мемоарния си разказ най-изявеният от хайдушките войводи, тръгнал решително към преобразяването си като национален революционер чрез идеите на Раковски и контактите си с него (косвени и лични), разкрива тази вътрешна, народна страна,²⁹ първична и като инициатива и замисли на четническата акция от 1867 г. и нейното логично продължение във Втората българска легия за подготовка на командири за него и във величавия и трагичен епигон на четническата тактика на Раковски - новите широки планове за въстание от 1868 г. и четата на Х.Димитър и Ст.Караджа.

Вторият важен момент, по който П.Хитов дава ценна информация по непосредствени свои наблюдения и размисли в този важен период от развитието на българската история, е свързан с отношенията между Раковски, съответно и привържениците му, и богатите българи около Добродетелната дружина. Макар че това е времето на звездния миг на тази организация - на най-голяма за нея политическа активност с изключително важно политическо и общонационално значение и макар че при условия за пълноценно изпълнение на плановете на Дружината тя не можела да се справи без революционерите, естествено без благословията и призивите на Раковски, богатите се опасявали от възможността, нежелана от Русия и от тях, привържениците на въоръжената борба да разгърнат широко и по-продължително народно движение. Оттук и непрекъснатите усилия на "старите" и на Русия по едни съображения, на Сърбия по други, нужната за целите им четническа акция да бъде сведена до публична демонстрация и заплаха към Турция, без да бъде допуснато да прерасне в по-широко народно движение, което би излязло от техния контрол и намерения.

Тези известни факти получават конкретизация и допълнително осветление от свидетелствата на П.Хитов и неговите както обикновено трезви и политически зрели преценки на непосредствен наблюдател и участник в събитията. В Румъния той си съставил вярно впечатление за "старите", техните двойствени позиции по освободителното движение и за отношенията им - също нееднозначни - с неговия ръководител Г.С.Раковски. Обективната прозорливост на мненията на войводата по тези въпроси учудва по съдържанието и задълбочеността си и по това, че те почти изцяло съпадат с днешните научни оценки, основани на по-широк изворов материал от български и чужд произход и на изследвания за различни аспекти на ситуацията през 1867 г.

При това сведенията на войводата в известно отношение дават някои обяснения и черти за поведението на "старите", които често се пренебрегват в съвременната литература. А те са максимално достоверни, защото отразяват и разкази на самия Раковски, на Н.Балкански и други емигранти и личните впечатления на Хитов от няколко му срещи със "старите", които той поискал, за да ги убеждава да отпуснат средства поне за 2000 пушки. На това Хр.Георгиев и останалите от Дру-